

Г.Б. Қалиева^{1*} , А.Б. Абаған¹

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы қ., Қазақстан

* e-mail: gulden.qali@gmail.com

ОҢТҮСТІК КОРЕЯДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЗАҢСЫЗ ЕҢБЕК МИГРАНТТАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Қазақстан Республикасы мен Корея Республикасы арасында 2014 жылы визасыз режим қалыптасты. Қос мемлекеттің ынтымақтастығының берік ұстанымдары аясында жасалған келісім, ресми түрде екі тараптың мемлекет басшыларының ресми қатысуымен орын алды. Алайда, визасыз режимнің орнауы Кореядағы қазақстандық заңсыз еңбек иммигранттарының күрт өсуіне алып келді. Бұл зерттеу жұмысында, Корея Республикасындағы қазақстандық заңсыз еңбек мигранттарының әлеуметтік мәселелерінен бөлек, олардың заңсыз еңбекке бару мотивтері мен себептері қарастырылады. Қазақстандық еңбек мигранттары арасында виза, медициналық сақтандыру, жалақы, адам құқықтары аясында түрлі мәселелер орын алады. Бүгінде Қиыр Шығыс еліндегі заңсыз еңбек етуші қазақстандықтардың жылдан жылға өсуі екі мемлекет үшін дер кезінде шешімін табуы керек мәселеге айналды. Соңғы уақытта қос мемлекет арасындағы заңды еңбек етуге ресми келісімдердің орнауы жүзеге асуда. Зерттеу бұл келісімнің келешекте қаншалықты маңызды екендігіне баға береді. Сондай-ақ, ғылыми жұмыс қазақстандық заңсыз еңбек мигранттарының виза мәселесі, тұрақсыз жалақы мен медициналық сақтандыруы сынды мәселелердің себебін анықтайды. Зерттеу жұмысында әлеуметтік желі, БАҚ ақпарат көздері және мигранттардан алынған сұхбаттар, мемлекет басшылары мен жоғары лауазымды тұлғалардың шығарған үкімдеріне талдау жасалынды. Мәселені зерттеу аясында, Корея Республикасындағы миграциялық орталық пен жауапты мамандардан сұхбат алынды. Кореяда еңбек ететін заңды құжаты жоқ Орта Азиялық және Қазақстан еңбек мигранттарымен сұхбат мақсатында кездесулер болды. Оңтүстік Кореяның еңбек саясаты мен заңнамасына талдау жасалынды.

Түйін сөздер: Оңтүстік Корея, Қазақстан, заңсыз еңбек мигранттар, әлеуметтік мәселе, сыртқы байланыс, халықаралық қатынастар.

G.B. Kaliyeva¹ *, A.B. Abagan¹

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

* e-mail: gulden.qali@gmail.com

THE SOCIAL PROBLEMS OF KAZAKH UNDOCUMENTED MIGRANT WORKERS IN SOUTH KOREA

Abstract

With the introduction of the visa-free regime between Kazakhstan and the Republic of Korea in 2014, the number of Kazakhstani irregular labor migrants in Korea increased sharply. This study examines not only the social challenges faced by Kazakhstani undocumented workers in Korea but also the underlying motives and factors that drive them to seek illegal employment abroad. The steady annual growth of irregular Kazakhstani labor migration to this East Asian country has become a significant issue for both states, requiring timely and coordinated responses.

Although formal agreements on legal labor migration have been established between Kazakhstan and Korea, the effectiveness and future relevance of these arrangements are assessed in this research. The study also addresses several key issues, including visa-related difficulties experienced by undocumented Kazakhstani workers, unstable wages, and the absence of medical insurance.

The research methodology includes the analysis of social networks, media reports, and interviews with migrants, as well as statements made by heads of state and high-ranking officials. Additionally, interviews were conducted with specialists from migration centers and relevant authorities in the Republic of Korea. As part of the fieldwork, anonymous discussions were held with Central Asian and Kazakh migrant workers without legal documentation who are currently employed in Korea.

Keywords: South Korea, Kazakhstan, illegal labor migrants, social problem, international relations.

Калиева Г.Б. ^{1*}, Абаган А.Б. ¹

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, г. Алматы, Казахстан

** e-mail: gulden.qali@gmail.com*

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСТАНСКИХ НЕЛЕГАЛЬНЫХ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ В ЮЖНОЙ КОРЕЕ

Аннотация

В 2014 году между Республикой Казахстан и Республикой Корея сложился безвизовый режим. Соглашение, заключенное в рамках прочных принципов сотрудничества двух государств, официально имело место при официальном участии глав государств обеих сторон. Однако установление безвизового режима привело к росту нелегальных казахстанских трудовых иммигрантов в Корею. В данной исследовательской работе, помимо социальных проблем казахстанских нелегальных трудовых мигрантов в Республике Корея, рассматриваются мотивы и причины их нелегального обращения к труду. Среди казахстанских трудовых мигрантов возникают различные вопросы в сфере виз, медицинского страхования, заработной платы, прав человека. Сегодня рост нелегальных трудящихся казахстанцев в стране Дальнего Востока стал для обоих государств проблемой, которую необходимо своевременно решать. В последнее время происходит установление официальных соглашений о легальном труде между двумя государствами. Исследование дает оценку того, насколько важна эта договоренность в будущем. Также научная работа выявляет причины таких проблем, как визовые проблемы нелегальных казахстанских трудовых мигрантов, не стабильная заработная плата и медицинское страхование. В исследовательской работе анализируются социальные сети, источники информации в СМИ и интервью с мигрантами, вынесенные главами государств и высокопоставленными должностными лицами. В рамках исследования проблемы были опрошены специалисты миграционного центра и ответственные специалисты в Республике Корея. Состоялись встречи с центральноазиатскими и казахстанскими трудовыми мигрантами, не имеющими юридических документов, работающими в Корею. Данная статья анализирует трудовую политику и законодательство Южной Кореи.

Ключевые слова: Южная Корея, Казахстан, нелегальные трудовые мигранты, социальная проблема, международные отношения.

КІРІСПЕ

Бұл зерттеуде қолданылатын негізгі ұғымдар мен олардың мазмұнын анықтауда біз, жұмыс іздеу мақсатында адамның бір елден екінші елге қоныс аударуының негізгі мотивтері мен мәселелеріне баға береміз. Дәлірек айтқанда, Қазақстан мен Корея Республикасы арасындағы заңсыз немесе еңбек келісімшарты мен визадағы белгіленген мерзімнің өтіп кетуіне қарамастан, заңсыз еңбек етуші мигранттар мәселесін талқылаймыз. Қос мемлекет арасындағы аталмыш мәселені шешу мақсатында, EPS (Employment Permit System) – Оңтүстік Корея үкіметі тарапынан жүзеге асырылатын шетелдік жұмысшыларға арналған еңбек рұқсаты бағдарламасына қазақстандықтарға заңды еңбек етуге рұқсат алудың жолдарын және талаптарын ашып көрсетеміз. Себебі, аталған бағдарлама арқылы Оңтүстік Шығыс Азия және

кейбір Орталық Азия елдерінің азаматтары заңды түрде еңбек ете алады, алайда Қазақстан бұл тізімге кірмейді.

Әлеуметтік желідегі миграциялық насихат жөнінде TikTok, Instagram, Telegram секілді платформалар арқылы, Кореядағы жұмыс мүмкіндіктерін насихаттау немесе жалған ақпарат таратушылар жайлы да зерттеу жүргізілді. Бұл аталмыш мәселе Қазақстан азаматтарының заңсыз миграцияға бару мотивтерінің бірі ретінде қарастырылады.

Қазіргі таңда заңсыз миграция – жаһандық деңгейде күн тәртібіндегі маңызды мәселе. Халықаралық көші-қон ұйымдарының мәліметінше, 2019 жылы 272 миллионнан астам адам өз отанынан тыс, шетелге қоныс аударған. Визасыз режимдер мен көші-қон рәсімдерінің жеңілдетілуі еңбек миграциясының санының өсуіне жол ашты деп хабарлайды. Алайда бұл үдерістің кері әсері ретінде заңсыз мигранттар санының артуына негізгі себеп болуымен сипатталады. Заңсыз еңбек миграциясы адам құқықтарының бұзылуына, әлеуметтік қорғау жүйесінен тыс қалуға, тұрақсыз жалақы мен қауіпті еңбек жағдайларының өсуіне алып келеді. Мақаланың негізгі көзі ретінде, біз зерттеп жұмысын жүргізіп отырған Корея Республикасындағы еңбек мигранттары жағдайын алуға болады [1]. 1990 жылдары Корея шетелдік жұмысшыларды тарту мақсатында ITTS бағдарламасын іске қосса, кейіннен оны EPS (Employment Permit System) бағдарламасы алмастырды. Бұл жоба Оңтүстік және Орталық Азия елдерімен ынтымақтаса отырып жүзеге асырылуда. Алайда, Қазақстан бұл бағдарламаға рұқсат алмаған, яғни бағдарламаға қатысу мүмкіндігі шектелген елдердің қатарында. Қос елдің арасында заңды еңбек етуге рұқсат беретін бағдарламаның және еңбек визасының болмауынан, визасыз режим арқылы Кореяға заңсыз еңбек етуге баратын қазақстандықтардың саны жылдан жылға артуда. 2014 жылы бұл көрсеткіш 350 адам болса, 2020 жылы 12 000-нан асты. Бүгінгі күні олардың саны шамамен 13 000-нан асады [2]. Тақырыпты зерттеу аясында біз оны мәселенің өзектілігіне және мақсаты мен міндеттеріне, гипотезаларына бөліп қарастырдық. Кореядағы қазақстандық заңды құжаты жоқ еңбек мигранттарын зерттеу аясында, заңсыз миграцияның тек жеке тұлғалардың ғана емес, мемлекетаралық қатынастардың да тұрақтылығына әсер ететіндігін **мәселенің өзектілігі** ретінде көрсеттік. Заңсыз миграцияны азайту жолында екі ел арасында еңбек келісімдерін орнату қажеттілігінің туындап отырғандығын және бұл мәселенің шешімдерінің жылдан жылға созылып кетуінің қос мемлекеттің сыртқы байланысына ғана емес, Қазақстан мемлекет ретінде имиджіне де қауіп төндіретіндігін аштық.

Мақаланы зерттеу аясында, екі ел арасында жасалған келісім негізінде азаматтардың белгілі бір мерзімге дейін визасыз кіріп-шығуына мүмкіндік беретін визасыз жүйеге талдау жасадық. Қазақстан мен Корея арасындағы визасыз режим 2014 жылы енгізіліп, заңсыз мигранттар санының күрт өсуіне әсер еткен болатын және бұл мәселе күні бүгінге дейін жалғауда. Қос мемлекет арасындағы визасыз жүйені сақтай отыра, аталмыш мәселені дипломатиялық тұрғыда шешудің жолдарын ұсынамыз. Сонымен қатар, мемлекеттің көші-қон үдерісін реттеуге бағытталған заңдық, әкімшілік және институционалдық шаралар жиынтығына жауапты миграциялық саясаттың аспектілеріне тоқтала келе, БҰҰ қабылданған миграциялық саясаттың және заңнаманың сақталуына баға берумен сипатталады. Бұл зерттеуде Кореяның еңбек мигранттарына қатысты жүргізіп отырған саясаты да қарастырылады.

Зерттеудің мақсатына, Қазақстан азаматтарының Корея Республикасына заңсыз еңбек етуге бару себебі мен салдарын ашу және оны шешу жолдарын анықтаумен сипатталады. Аталмыш тақырыпты зерттеу аясында жүргізілген басты міндеттер қатарына біз, заңсыз еңбек миграциясы ұғымына теориялық шолу жасаудан бастадық. Сонымен қатар, тек Корея мен Қазақстан ғана емес, өзге де еңбек мигранттарын қабылдаушы елдердегі басты мәселелерге, оның себеп-салдары мен қатар өзектілігіне және БҰҰ сынды халықаралық ұйымдардың еңбек миграциясын шешу жолдарын зерттеп өттік.

Қазақстан азаматтарының Кореяға заңсыз бару себептерін анықтай келе, екі ел арасындағы еңбек көші-қонын реттеу тәжірибелерін талдауды зерттеудің негізгі міндеттері

ретінде қарастырдық. Осымен 10 жылдан аса уақыт бойы нәтижелі шешім қабылдауды қажет ететін мәселені шешудің жолдарын ұсынуды мақсат тұттық. Занды еңбек етуге жағдай жасауға бағытталған ұсыныстарды қарастырдық.

Зерттеудің гипотезаларына, қазақстандық азаматтардың Кореяға заңсыз мигрант ретінде кетуінің басты себептері – елдегі әлеуметтік-экономикалық қиындықтар және жоғары жалақы табумен байланысты. Алайда, екі ел арасында ресми еңбек келісімінің болмауы – заңсыз миграцияның өсуіне ықпал етуде. Аталмыш мәселенің одан әрі ушығуына жол бермес үшін, Корея үкіметі мен Қазақстан арасында еңбек көші-қоны саласында ынтымақтастық орнауын жүзеге асыратын болсақ, қос мемлекет арасындағы заңсыз миграция деңгейі төмендейді.

Зерттеудің ғылыми әдебиеттеріне, еңбек миграциясы мен заңсыз көші-қон қазіргі халықаралық қатынастардың өзекті зерттеу нысандарының бірі болып табылады. Бұл тақырып бойынша көптеген халықаралық және отандық зерттеушілер ғылыми еңбектер жазған. Халықаралық деңгейде Кристиан Босуэл (Эдинбург университеті), Томас Страубар (Гамбург университеті), «Шетелдік жұмысшылардың заңсыз жұмыспен қамтылуы» [3] атты еңбегінде жаһандану жағдайындағы көші-қон үдерістерін сипаттап, заңсыз мигранттардың әлеуметтік осалдығы мен құқықтық қорғансыздығына баса назар аударады. Стефан Кастрелс & Марк Миллер, «Көші-қон мәселесі: қазіргі әлемдегі халықаралық қозғалыстар (алтыншы басылым)» [4]. Чуе Суюн «Оңтүстік Кореядағы мигрант әйелдердің эмоционалдық жағдайы және мигрант жұмысшыларға арналған мемлекеттік қызметтер» [5]. Чоң Кисон, Бён Чжусу «Қарапайым еңбек мигранттарына талдау: Кореяда өмір сүру, неке жағдайы» [6]. Бұл жұмыстар заңсыз миграцияны институционалдық және құрылымдық факторлармен байланыстыра отырып, оның әлеуметтік-экономикалық салдарын кеңінен ашады. Тек қана еңбек миграциясынан бөлек, неке көші-қон мәселесінде ашып көрсетіп, заңды еңбек етуге рұқсат алу мақсатында, заңды түрде визаға қол жеткізу үшін некеге отыруға келіскен азаматтар, көпшілігінде азаматшалардың тәжірибелері де қарастырылады. Сонымен қатар, Оңтүстік Кореяға қатысты зерттеулердің бірі – Г.Б. Қалиева, А.Б. Абаған, Мионг С. «Оңтүстік Кореяда Орталық Азиядан келген заңсыз еңбек мигранттарының мәселесі» [7] еңбектерінде шетелдік еңбек мигранттарының Кореядағы бейімделу мәселелері мен EPS (Employment Permit System) бағдарламасының тиімділігі, нақтырақ Корея Республикасы мен Орталық Азия елдері арасындағы заңсыз еңбек мигранттардың әлеуметтік, мәдени және саяси мәселелері қарастырылады. Бұл зерттеулер Оңтүстік Кореяның шетелдік жұмыс күшіне деген саясатының қатаң талаптарға негізделгенін көрсетеді. Алайда, EPS бағдарламасы барлық елдерге бірдей қолжетімді емес, бұл өз кезегінде кейбір ел азаматтарының заңсыз еңбекке баруына итермелейді. Сонымен қатар, БҰҰ, Халықаралық көші-қон ұйымы және Корея Республикасының Әділет министрлігі жариялаған статистикалық мәліметтер де ғылыми шолу мен талдаудың маңызды бөлігін құрайды. Бұл ұйымдардың деректері заңсыз мигранттар санының динамикасын, олардың шығу тегі мен ел ішіндегі жағдайларын сандық тұрғыдан сипаттайды.

Жалпы алғанда, еңбек миграциясына арналған бұрынғы ғылыми еңбектер бұл зерттеуге теориялық негіз бола отырып, қазіргі таңдағы заңсыз еңбек мигранттарының мотивтерін, олардың әлеуметтік жағдайын және мемлекетаралық келісімдер қажеттілігін талдау үшін маңызды қызмет атқарады.

ЗЕРТТЕУ ӘДІСНАМАСЫ

Бұл зерттеу Оңтүстік Кореядағы заңсыз еңбек миграциясы мәселесін зерттеу үшін сапалық әдістер қолданылды. Зерттеудің негізгі мақсаты Қазақстан азаматтарының Корея Республикасына заңсыз еңбек мигранты ретінде бару себептерін, олардың жұмыс жағдайларын, әлеуметтік бейімделу ерекшеліктерін және құқықтық қорғалу деңгейін талдау болды. Зерттеу 2023 жылдың қазан-қараша айлары аралығында Сеул, Ансан және Инчон қалаларында жүргізілді. Қосымша дереккөз ретінде Сеул қаласындағы Ханян университетінің Халықаралық қатынастар факультетінің жауапты кадрларымен консультациялар өткізілді, бұл зерттеудің академиялық бекітілуін қамтамасыз етті.

Зерттеу барысында деректерді жинау бірнеше әдіспен жүзеге асырылды. Біріншіден, мигранттармен жартылай құрылымдалған сұхбаттар өткізілді. Сұхбатқа 30 респондент қатысты, оның ішінде 20-ға жуығы Қазақстан азаматтары, қалғаны Өзбекстан, Қырғызстан және аз мөлшерде Әзірбайжан азаматтары болды. Респонденттердің жасы 20 мен 35 жас аралығында болды. Себебі Кореяда еңбек ететін мигранттардың орташа жасы 20 және 35-40 жасты құрайды. Сұхбаттар аудиожазба арқылы жазылып, кейін мазмұндық талдауға алынды. Сұхбатқа қатысушылар purposive sampling (мақсатты таңдау) және snowball sampling (топтық үшқын) әдістерімен таңдалды.

Сараптамалық сұхбаттар да өткізілді. Олар Ансан қалалық миграциялық орталығының еңбек миграциясына жауапты қызметкері, миграциялық полиция орталығының өкілдері және Сеул қаласындағы Қазақстан Республикасының Елшілігінде жұмыс істейтін жауапты хатшы Бауыржан Тоққұловпен ұйымдастырылды. Бұл сұхбаттар мигранттардың құқықтық және әкімшілік жағдайларын бағалауға мүмкіндік берді. Сонымен қатар, зерттеуде құжаттық және медиа талдау әдісі қолданылды. Оңтүстік Кореяның еңбек заңнамасы, миграция саясатына қатысты ресми құжаттар, БҰҰ және Халықаралық көші-қон ұйымының статистикалық мәліметтері зерттеуге кірісті. Кореялық бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланған 50-ге жуық мақала, сондай-ақ Instagram, TikTok, Telegram әлеуметтік желілеріндегі Қазақстандық мигранттар топтарының жазбалары мен пікірлері мазмұндық талдаудан өткізілді.

Жиналған деректер мазмұндық талдау арқылы жүйеленді. Деректер кодталып, негізгі тақырыптар мен мотивтерге бөлінді. Талдау барысында мигранттардың еңбек ету мотивтері, жұмыс жағдайлары, заңдық қорғалу деңгейі және әлеуметтік бейімделу ерекшеліктері қарастырылды. Сондай-ақ, респонденттердің жеке пікірлері мен ұсыныстары зерттелді. Зерттеу сенімділігін қамтамасыз ету үшін бірнеше дереккөз салыстырылып, сұхбаттар аудиожазбадан мәтінге көшіріліп бірнеше рет тексерілді және мазмұндық талдау екі тәуелсіз зерттеушімен тексерілді.

Этикалық аспектілерге де көңіл бөлінді. Барлық респонденттерден келісім алынды және олардың жеке деректері құпия сақталды. Қатысушыларға зерттеу мақсаты түсіндірілді, кез келген уақытта қатысудан бас тарту құқығы бар екені хабарланды.

ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Жоғарыда атап өткеніміздей, заңсыз мигранттар арасында олардың құқықтарының қорғалуы мен мерзімді төлемақыны беру сынды әрекеттерге кепілдік жоқ. Себебі, заңсыз мигрант аты аталып отырғандай заңды тұрғыда ешқандай келісім жасасып немесе өз құқығының қорғалуын мемлекет тарапынан талап ете алмай келеді. Себебі, заңды еңбек ететін мигранттар тәрізді, визасы, тұрақты жұмыс орнымен өзге де заңдастырылған құжаттары жоқ. Олардың құқықтарының тапталуынан бөлек, ай сайынғы еңбекақыны толық алуға кедергілердің болуы немесе басшылық тараптан бопсалау мен қорқыту сынды әрекеттер жиі тіркеледі. Мұндай мәселенің туындауына жол бермеу аясында Корея үкіметі заңсыз мигранттардың әрекетін тоқтату үшін оларға арнайы қаулы шығарса да, толыққанды іске аспай отыр. Кореяның 2022-2025 жылдар аралығында президенті болған Юн Сок Ел әкімшілігі әр жыл сайын үздіксіз рейдтер мен заңсыз жүрген шетелдік азаматтарды өз отандарына қайтару операцияларын үздіксіз жасады. Бұл операциялар аясында бірнеше мыңдаған отандастарымыз өтемақы мен айыппұлдар төлеп елге қайтарылды. Президент Юннің әкімшілігі елдегі заңсыз мигранттардан бөлек шетелдіктерге деген саясатын күшейткен болатын, ол саясаттың үдерісі елде қаншама мыңдаған заңсыз иммигранттардың жүргенін көрсетті. Бұл операциялар аясында соңғы уақытта Орталық Азия елдерінен Қазақстанның көш бастап тұрғанына көзіміз жетті. Бұған дейін Өзбекстаннан келетін көршілес бауырларымыз көптеп баратынын ескергенімізбен, Корея мен Өзбекстанның арасында еңбек визасының болуына байланысты Қазақстаннан нақты заңсыз еңбекке келушілер саны екі есе көп тіркелген [13].

Кореяда еңбек ететін азаматтарымыздың көптеген қиындықтарға душар болып келеді. Мысалы, Кореяда үш жылдан бес жыл көлемінде еңбек етіп жүрген қазақстандық

азаматтарымыз берген сұхбатында, еңбекақы жайлы мәселелерді үнемі алға тартты. Т атты азаматтың берген сұхбатында, ол: «Әрине, заңсыз еңбек ету дегеніміз, төлемақыны толық беруге немесе басқа да мәселенің туындауына кепілдік бермейді. Алайда, біз мұнда екі жылдан үш жыл көлемінде еңбек ету арқылы да бірнеше қаржы мәселемізді шешіп қана қоймай, отбасымыздың әлеуметтік жағдайын тұрақтап алдық. Бұндағы жоғары жалақыда бізді қанағаттандырып отыр. Сол себепті түрлі қиындықтар кездесе де қаражат табу үшін бәріне көнуге, шыдауға тура келеді», - деп жалғастырды. Т жұмыстың ауырлығының әсері физикалық және моральдық тұрғыда өте ауыр екендігін тағы айтып қалды. Бұл Кореяда жоғары жалақыны табу барлық мәселенің шешімі ретінде қарастырудың қателік екендігін білдіреді. Алайда, еңбектің ауырлығы мен түрлі кедергілерге қарамастан, қаржы табу үшін отандастарымыздың небір қиындықтарға төзімділік танытатындығын байқаймыз. Бұл мәселелердің ушығуы олардың құқықтарының қорғалмауы мен қатар, денсаулық мәселелерінің және әлеуметтік мәселелерінің күрделенуіне әкелетіндігін ескерсек, көз жұма қарауға болмайтындығымызды және институционалдық шешімді қабылдау керек екендікті алға тартады.

Кореяда отандастарымыздың заңсыз жүруі екі елдің жауапты органдарын аландатып келеді. Заңды құжаты жоқ мигранттар арасында адам құқықтары, алаяқтық, зорлық-зомбылық және әлеуметтік-мәдени мәселелердің көбейгендігі тағы бар. Мұны ескерген Кореядағы еліміздің елшілігі, талай жылдар бойы ел үкіметіне мигранттардың мәселесін қарастыру керек екендігі жайлы ұсыныстар жасаған. Дегенмен, жұмыс визасын беру мәселесін шешу біраз уақытты талап ететіндігіне көзіміз жетті. Мысалы, елімізге заңды еңбек етуге рұқсат беретін жұмыс визасын алуға мүмкіндіктер бар. Әрі аталмыш елдің қоятын талаптарына сай болған жағдайда жоспар іске әбден мүмкін. Кореяда еңбек ететін мигранттар, көмекке зәру тұста мәселенің басын ашу үшін, міндетті түрде елшіліктің көмегіне жүгінеді. Осы тақырыпты тереңірек зерттеу аясында, 2023 жылдың қараша айында Сеулдегі Қазақстан елшілігімен байланысып, мигранттар мәселесі жайлы сұхбатымызға елшіліктің бірінші хатшысы Тоққұлов Бауыржан Серіктесұлы қолдау көрсетті. Сұхбатта, Кореяның еңбек мигранттарына арналған саясаты, жұмыс визасын беру мәселесінің қалай шешілмек екендігі, қазақстандық еңбек мигранттары қандай мәселе аясында көмек сұрайтындығы қарастырылды. Сондай-ақ, Кореяда еңбек мигранттарына қатысты орын алған түрлі жағдайларға елшілік тарапынан қандай қолдау және көмек болатындығы жайлы сұрақтар қойылды. Елшілік сұхбат аясында қойылған сұрақтарға толық жауап беріп, отандастарымыз жиі тап болатын мәселелерге де баға берді. «Соңғы уақытта, отандастарымыздың заңсыз еңбекке баруларының көбеюі де үлкен кедергілерге алып келді. Заңды құжаттарының жоқ болуына орай, кейде жұмыс беруші тарапынан уақтылы жалақыны ала алмайды. Жұмыстағы қауіпсіздік шараларын дұрыс білмеуден алған жарақаттарына сәйкес арнайы медициналық көмекке жүгіне алмайды. Тіптен, өзара түсініспеушілік пен саяси және басқа да діни көзқарастың қайшылықтарына байланысты орын алатын жағдайлар көп. Алаяқтарға душар болса немесе әлеуметтік қысымға ұшыраса, қандай да бір мәселеге байланысты жәбір көрсе де елшілікке хабарласып жатады. Жат қоғамға бірден үйренісіп кете алмаудан туындайтын конфликт, дискриминация сынды проблемаларға душар болып жатады. Медициналық сақтандыруларының болмауынан амбулаториялық көмекке жүгінуден бас тартады. Ал сақтандырусыз алғашқы жәрдемді де алу миллиондаған қаражатты талап етеді. Елде заңды еңбек етуге құқықтарының жоқтығынан жергілікті жауапты органдардың көмегіне жүгіне алмайды. Тіптен, Кореяда еңбек етіп жүріп, жазатайым оқиғадан мерт болған азаматтар да көп. Олар міндетті түрде Кореядағы елшіліктің көмегіне жүгінеді. Күніне қаншама хаттар түседі, қаншама отандастарымызбен кездесеміз. Біз бәріне бірдей көмектесуге тырысамыз. Кейде жұмыстың тығыздығы мен маңызды мәселелер шығып қалған жағдайда, отандастарымыздың мәселесін түгел бірдей бір мезетте шешу қиындық туғызады. Дегенмен, заңды, заңсыз еңбек ететініне қарамастан оларға бірдей қарау және көмек көрсету біздің жұмысымыз», деді жауапты хатшы.

Отандастарымызға виза беру мәселесі талай уақыт бойы қаралып келе жатқан іс екендігі белгілі. Осы мақсатта, жұмыс визасы туралы сұрақтарға жауап іздеп көрдік. «Елімізбен Корея

арасында жұмыс визасы қарастырылып жатқандығы рас. Бізде елшілік тарапынан бұл мәселені көтердік. Отандастарымызға жұмыс визасы берілсе, нұр үстіне нұр болар еді. Жұмыс визасын қамтамасыз етуде бірден болмайтынын ескеру керек. Жалпы, елімізде оларды дайындайтын орталық ашылып, Кореяға жұмысқа келемін деушілерді дайындауы керек. Ол орталық Кореяның миграциялық өкілдері мен еңбек министрлігі тарапынан қойылған шарттарға сәйкес болуы маңызды. Сонымен қатар, ашылған орталық өз жұмысын сәтті жасауы бірінші орында. Қазақстандықтардың арнайы виза орнатылғаннан кейінде елге заңсыз келуі қысқарса онда бұл жақсы нәтиже болмақ. Алайда, заңды еңбек етуге берілетін құқықты өз білгенінше қолданып немесе заңсыз әрекеттер жасаған азаматтар көп тіркелсе, келешекте орталық жабылып қалуы мүмкін. Осы себепті ел азаматтары да заңды еңбек етуге берілетін құқықтарды дұрыс пайдалана білуі және заңсыз әрекеттерге барудан бас тартуы біздер үшін және ел үшін үлкен көмек». Сеул елшілігіндегі хатшымыз Бауыржан ағаның айтпақ ойымен толық келісетіндігімізді айтып өтпекпіз. Себебі, заңды еңбек етуге ресми түрде келісім алған соң, Корея тарапынан қойылатын міндеттерді таза әрі мінсіз атқару біз үшін үлкен маңызға ие болуы тиіс. Сонымен қатар, жұмыс визасын беру процесі мақұлданса, бұл процесі атқару сәл уақытты талап етеді. Әуелі орталық талапқа сай және болашақ жұмысшыларды Кореяға жібермес бұрын оларға тілдік курстарды ұсыну, еңбек кодекстерімен таныстыруы маңызды.

2024 жылдың қаңтар айында үкімет тарапынан қазақстандықтарға жұмыс визасы беріледі деген ресми қаулы шықты. Бұл еліміз бен Корея арасындағы байланысты күшейтетіні сөзсіз сеніммен қарадық. Ендігі кезекте қазақстандықтар үшін заңды еңбек етуге берілген рұқсатты дұрыс қолдана білу. Бұл келісім толыққанды жүзеге асқан жағдайда ғана Кореяда еңбек келісімі аяқталғанға дейін отандастарымыз үш жылдан бес жылға дейін жұмысын жалғастыруға толық құқыққа ие бола алады. Дегенмен, корей мемлекетінің заңын қатаң сақтап, екі елдің Еңбек министрліктері тарапынан қойылған талаптарды орындау ол отандастарымыздың мойнында. Аталмыш мәселенің қаншалықты жүзеге асып жатқандығына көз жеткізіп, сараптама жасау мақсатында да, Бауыржан Серіктесұлымен виза тақырыбында сұхбаттасқанымызда жұмыс визасы туралы талқыладық. Хатшы өз сөзінде, «Мен отандастарымыздың еңбек еткеніне қарсы емеспін. Заңсыз еңбек етуге шақырмаймын. Себебі, заңсыздың аты заңсыз. Олар өз құқықтарын қорғай алмайды, қандай да бір жағдай орын алса, жергілікті полиция органдарына немесе жауапты қызметтегі адамдардың көмегіне жүгіне алмайды. Оларға өкілетті органдар көмектесуі мүмкін, бірақ мәселесі шешілген соң оларды бірден депортациялайды. Соған сәйкес, мұндай шешімге барудан бас тартады. Елшілікке түрлі мәселелермен жүгінеді. Көбіне заңды еңбек етуге құжаттары жоқ мигранттар арасында аталмыш оқиғалар жиі тіркеледі. Мұнда ауыр жұмыс күшіне шыдай алмаған және жұмыс барысында жарақат алған азаматтарымызды жиі кездестіреміз. Жазатайым мерт болғандар азаматтар да бар. Олардың денесін елге аман есен жеткізу біздің міндет. Мерт болған азаматтарымыздың мәйітін елге жеткізу шамамен 7000-8000 долларды құраса, елге жеткізгенше рәсімделуі керек құжаттар шығындары мен мәйітті сақтауға әр күніне кететін қаражатты есептегенде бұдан да көп сомманың кететіндігін ескеру керек. Осы сынды жиі кездесетін сан мыңдаған мәселелерді ескерер болсақ, отандастарымыздың заңды еңбек етуге мүмкіндік алуы біз үшін үлкен жеңіс болмақ. Жалпы жұмыс визасын беру туралы ресми ақпарат ағымдағы 2024 жылда жариялануы тиіс» - деді.

Қазақстандықтарға виза беру біраз жылдар бойы көтеріліп келді. Бірақ, соңғы уақытта елімізден еңбек етуге келушілер саны күрт өсті. Сәйкесінше олардың арасындағы мәселеде ушыға бастады. Елшіліктің жауабына сәйкес, еңбек ететін азаматтарымызда осы тақырыпты әлеуметтік желіде болсын ұдайы жазып жатады. Мәселенің алдын алу мақсатында, Кореядағы Қазақстан елшілігі мен Сыртқы істер министрлігі Кореяның Еңбек министрлігіне ұсыныс жасады. Корея үкіметі отандастарымызбен келісімге келуге әрдайым дайын екендігін айтқан. Корей үкіметі де біздің жауапты органдарға өз ұсыныстарын жасады, яғни Қазақстан мигранттарын жіберетіндей дайындығымыздың барын дәлелдеу керек. Қайталап өткеніміздей орталықтардың ашылуы, денсаулық мәселелерінің жоқтығын анықтау мен корей тілін

үйрететін мамандарды тарту, арнайы бастапқы дайындық жүргізу сынды жұмыстар бар. Бұл процестің жүйелі түрде жүзеге асуын толыққанды Еңбек министрліктері бақылауға алуы керек. Егерде Қазақстан Республикасы талаптарға сай және еңбек мигранттарын дайындай алатындай дәрежеге жетсе және дәлелдесе, онда корей үкіметі біздерді толықтай қолдауға дайын екендігін ресми түрде хабарлаған болатын.

Сондай-ақ, соңғы уақытта Кореяның БАҚ жарияланған еліміз жайлы жаңалықтарда жағымды болмай тұр. Соңғы жаңалықтарда отандастарымыздың жалған құжат жасатқандықтары мен құжаттық тексеру аймақтарында тәртіп бұзулары, жауапты мамандарға дәрежелілік таныту мен әуежайдан қашу сынды бұзақылықтары, заңды құжаты жоқ мигранттардың көбеюі сынды мәселелер қызу талқыға түскен. Өткен жылы орын алған екі отандасымыздың заң бұзып, Инчон әуежайдан қашып, іздерін суытпақ болуы әлеуметтік желіні шулатқандығы тағы бар. Аталмыш мәселеге көз жұма қараумен қатар, отандастарымыз бен мемлекет тарапы аясынан ешқандай шараның қолданбауы бұл бір тұрғыдан еліміздің имиджіне нұқсан келтіреді. Осы сынды мәселелердің көбеюі де, жұмыс визасын беруді жеделдетуге және мәселені институционалдық тұрғыда шешудің қажет екендігін көрсетеді. Бұл мәселені қарастыру мен Корея ұсынған талаптарға толық дайындалу да біраз уақытты қажет ететін, ауқымды зерттеумен нәтижелерді талап ететін ұзақ процес.

ТАЛҚЫЛАУ

Қазақстаннан Кореяға заңсыз еңбек мигранттарының алғаш пайда болуы 2014 жылы басталған. Кореяда 2014 жылы қазақстандықтарға ашық есік саясатының күшіне енуі заңсыз еңбек етушілердің бірден өсуін байқатты. Бүгінде олардың санының 10 мыңнан асуы мемлекет тарапынан шешімді күтетін мәселеге айналды. Корея мен Қазақстан арасында заңды еңбек етуге мүмкіндік беретін виза мен бағдарламалар осы уақытқа дейін қарастырылмады. Корея үкіметі 2004 жылы заңды еңбек етуге жағдай жасалған EPS (Employment Permit System) іске қосты, бірақ, бұл бағдарлама 2007 жылдан бастап тек Өзбекстан мен Қырғызстан азаматтарына виза беруге келісім жасады. Қазақстандықтар аталмыш бағдарлама мен жұмыс визасының болмауы, бұл елге тек қана заңсыз барудан өзге жолдың жоқтығын себепке алады. Қазақстандық азаматтар Кореяға заңды жұмыс істеуге ие болатын жұмыс визасымен келісімнің орнауына ниет білдіріп келді. Сонымен қатар, қазақстандық заңсыз мигранттар арасында да заңсыз әрекеттердің көбеюі мен адам құқықтарының бұзылуы тіркелген. Заңды еңбек келісімінің жоқтығынан уәде етілген жалақыны ала алмау, алаяқтық сынды әлеуметтік мәселелердің ушығуы, дер кезінде институционалдық шешімдерді шығаруды талап ететін күрделі мәселеге айналды 2023 жылы жауапты органдар қазақтарға жұмыс визасын ұсыну мәселесін қайта талқыға салды. Мәселені ұзаққа созбай, мерзімді аяқтау керек екендігін ұсынған болатын. Бұл жұмысқа Қазақстан Республикасының Еңбек министрлігі мен екі ел арасындағы елшілеріміз де атсалысты. Осылайша, 2024 жылдың басында Қазақстан Республикасының Еңбек министрлігі аталмыш жаңалықты ресми жариялады. Ендігі кезекте, екі ел тарапынан орындалуы тиіс жұмыстар мен ұсыныстарды қадағалау, жұмыс визасын беру процесін ілгерілету маңызды. Сонымен қатар, еңбек біліктілігіне дайындайтын арнайы орталықты құру жұмыстарын жеделдету керек [8].

Әлеуметтік желіде, қазақстандық азаматтарға жұмыс істеуге мүмкіндіктің болмауы үнемі қызу талқылауға түседі. Үкімет тарапынан осы мәселенің көтерілуі керек екендігін алға тартады. Кореяда еңбек ететін отандастарымыз арасында еңбек визасына деген мұқтаждықтың қаншалықты маңызды екендігін анықтау керек болды. Еңбек мигранттар арасында әдетте қандай мәселелер жиі кездеседі және отандастарымыздың өмір сүруінде қандай кедергілердің барына сараптама жасадық. Корея Республикасында үш жылдан бес жыл көлемінде еңбек етіп жүрген қазақстандық заңсыз мигранттармен сұхбаттар жүргізілді. Сұхбат, әлеуметтік желі арқылы онлайн түрде және тікелей кездесулер арқылы жасалынды. Кездесулер негізінде, Кореяда еңбек ететін қазақтардың өз отандарына қайта алмауының бір себебі, олардың заңсыз еңбек етуімен, депортация процесінің орын алуымен сипатталды. Демек, екінші рет Кореяға кіру мүмкіндігінен айырылуы екендігін айқын көрсетті. Сондай-ақ, мерзімінен бұрын елден

шықпау себептеріне орай арнайы айыппұл сынды өзге де істің қозғалуы мүмкін екендігін алға тартады. Мұнан өзге себептің бірі, отбасылық немесе жеке бас қажеттіліктері, әлеуметтік жағдайларын оңтайландыру аясында заңсыз тұрғыда болса да еңбек етуге дайын болуы. Еңбек келісімдерінің жоқтығынан емін еркін елден шыға алмайды. Бірнеше жыл қатарынан отанына оралмай, жақындарымен кездесе алмай еңбек етуге мәжбүр. Заңсыз еңбек етуге Кореяны таңдаудың себептері де айқын, бір айлық визасыз режим мен жоғарғы жалақы мен қатар ондағы қазақ мигранттарының санының ұлғаюы. Сонымен қатар, Кореяға қара жұмысқа барушылардан тіл білудің талап етілмеуі. Сұхбаттар аясында Кореядағы қазақстандық жастар, өзінің және отбасылық қажеттіліктермен әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешу үшін ақша жинап, тіптен болашақта отанында жеке кәсіпорындарын ашу немесе мемлекетке қарыздарын өтеу мен жақындарына жәрдемдесу сынды түрлі себептерге байланысты мигрант атанғандығын алға тартады. Дегенмен, Кореяда еңбек ететін қазақстандық заңсыз мигранттардың ондағы еңбек ету себептері әр алуан екендігін де айта кеткен жөн.

Корея Республикасында заңсыз мигранттардың санынан күрт өсуіне байланысты Корея Әділет министрлігі олардың алдын алу үшін КЕТА (Korea Electronic Travel Authorization) ұсынды. Бұл Кореяда бір ай көлемінде турист мақсатында қалуға мүмкіндік беретін рұқсатнама. Рұқсатнаманы алу үшін, Кореяда нақты болу мерзімімен қатар, қайтар ұшақтың билеті керек. Қонақ үйді алдын ала жалдап қойғаныңызды дәлелдейтін құжат пен өзге де сауалнаманың үлгісін талапқа сай толтыру маңызды. Рұқсатнама қағазы берілмеген жағдайда, міндетті түрде елшілікке бару арқылы, туристік виза С-3 алуға мәжбүр боласыз. Бұл бүгінгі таңда Кореяға еш кедергісіз кіруге кепілдік береді дегенді білдірмейді. Мигранттардың көбеюіне байланысты Корея Республикасының Әділет министрлігінің шешіміне қарасты кедендегі тексеріс күшейтілуі бұған бірден бір дәлел. Кедендік тексерістің күшеюі де мигранттар санын азайтуға септігін тигізуі анық. Дегенмен, тексеріс пен талаптардың күшеюіне қарамастан тәуелекелге бел буып, заңсыз еңбек етуге барушылар қатары өсуде. Атап айтар болсақ, олар туристік виза мен КЕТА алу арқылы Кореяға демалысқа келгендерін дәлелдеп, артынша заңсыз қалып қояды. Мұндай әрекеттің қайталануы қазір қалыпты жағдайға айналған. Алайда, ғылыми зерттеулер мен дәлелдемелер заңсыз еңбек күшіне барудың бірнеше әлеуметтік мәселенің туындауына себепші болатындығын дәлелдейді. Заңсыз мигрант атану өз құқықтарының қорғалмауынан бөлек, мемлекет тарапынан қолдаудың шеттетілуімен қатар, екі мемлекет арасында да сыртқы байланыс күшінің әлсіреуіне әкелуі мүмкін күрделі процесс [9].

Қазақстандық азаматтардың заңсыз еңбек ету аясында бірнеше әлеуметтік мәселелерін зерттеуде, денсаулықтары жайлы ақпараттар жинау қолға алынды. Оңтүстік Кореяда кемінде бес жылдан артық еңбек етіп жүрген азамат Р онда кездесетін мәселелерге баға берді. «Корея еңбек етушілерге келетін адамдар үшін ыңғайлы орын болса да, моральдық тұрғыдан дайын болуды қажет етеді. Физикалық тұрғыда белсенді және денсаулықтың мықты болуының маңызды екендігін ескертемін. Себебі, тәулік бойынғы ауыр жұмыс пен он минуттық ғана үзілістің тынығуға жеткіліксіз болатындығы бар. Жұмыс берушіге де маңызды. Алайда, Корея бұл әлсіздерге арналған мекен емес. Корейлер сияқты күн-түн демей еңбек ету керек. Оның үстіне заңды құжаты жоқ еңбек мигранттарының денсаулығының жақсы болуы маңызды. Мұнда жарақат алсаңыз сіз амбулаториялық көмекті тегін ала алмайсыз. Өте қымбат, қалта көтермейді. Екіншіден, заңсыз мигранттарда медициналық сақтандыру болмайды, бізде заңды еңбек етуге рұқсат жоқ. Бұл процесстің жиі жалғасуынан денсаулықтарына нұқсан келтіріп жататын азаматтардың жиі кездестіремін. Олардың Корея жайлы ақпараттан хабарсыз болып, мәдени шок алып жататындықтары да бар. Қысқасы, денсаулықтарына нұқсан келтірген азаматтар заңсыз мигрант болғанына байланысты сақтандыру қағаздарының жоқтығынан ем қабылдай алмайды». 2020 жылы қазақстандық Әли атты азамат, Кореяда заңсыз еңбек етіп жүрген тұсында өзі тұратын жатақханадан өрт шыққандығын байқап, отқа оранған үйден 10 жуық корей азаматтарын аман алып қалады. Алайда, заңсыз еңбек етіп жүргеніне байланысты өзі де жарақат ала тұра, оқиға орынан қашып кетеді. Оның жарақат алғанын байқаған халық,

Әлиді ауруханаға жеткізуге тырысқанымен, заңсыз мигрант болғандықтан ауруханаға барудан бастартқандығын байқайды. Осылайша Яңяң қаласының тұрғындары 3000 жуық адамнан петиция жинап, Әлиге Кореяда тұруға ықтияр хат пен қатар оған кешірім беруін өтінеді. Әлидің істеген ісіне риза болған халық оның ауруханада ем алуына жәрдемдесіп, ақшалай көмек те көрсеткен. Бұдан байқайтынымыз, Кореяда еңбек ететін заңсыз мигранттар ауыр халіне қарамастан емханаға немесе дәрігердің көмегіне жүгіне алмайды. Сонымен қатар, ауыр жұмысқа барған халықтың денсаулығына еш зиян тимейтініне кім кепіл деген маңызды сұрақ та туындайды [10].

2019 жылы Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігінің бас өкілі Айбек Смадияров Корея елінде 7 қазақстандық азаматтың ауыр жұмыс күшіне шыдай алмай мерт болғандығын және бұдан өзге де түрлі қайғылы оқиғалардың болғандығын хабарлаған еді [12]. Сондай-ақ, Кореяда бес жылдан артық еңбек етіп жүрген Т атты мигранттың айтуынша, «Көптеген қазақстандықтар мұнда Корея жайлы білмей тек ақша табудың жолын ғана ойлап келеді. Алайда, бұл олар жіберетін үлкен қателіктің бірі және бірегейі. Мұнда тәулік бойы атқаратын жұмыстың ауырлығы мен заңсыз еңбек етудің қиындықтары, пәтер іздеумен қатар, қаржы сынды бірнеше мәселелер жиі туындауынан олар не істерін білмей қалады. Ауыр жұмыс денсаулыққа әсер ететінін біліп келудің қаншалықты маңызды екендігін түсінбейді» - деп жалғастырды. Кореяда еңбек етіп келген азаматтардың тәжірибесі онда денсаулықтың қаншалықты маңызды екендігін дәлелдеп отыр. Заңсыз мигрант атану, кез-келген әлеуметтік немесе жеке бас, отбасылық экономикалық мәселелерді шешудің бірден бірі жолы емес екендігін айтып өткен абзал. Мигранттардан алынған сұхбаттар мен әлеуметтік желіде жазылған бірнеше ақпарат көздері олардың арасында түрлі денсаулық мәселелерінің туындайтындығын жазады. Қайғылы оқиғалардың орын алып жататындығын үнемі жариялайды. Қазақстан Республикасының мемлекет өкілдері мен сыртқы істер министрлігіде заңсыз жұмысқа кеткен мигранттардың хал-ахуалына қарасты мәселенің ушығуына алаңдаушылықпен қарайды. Сонымен қатар, заңсыз еңбек етуге барудың соңы жақсылықпен аяқталуы мүмкін еместігін жеткізуді көздейді. Әлеуметтік мәселелерге байланысты, отбасы мәселесін бірінші орынға қоятын қазақстандықтар үшін де, заңсыз әрекеттерге тәуекел ету оңай шешім емес, тіптен олар өз денсаулықтарын қатерге қоюға дейін барады. Осы сынды себептер, бұл мәселенің ұтымды шешімдер мен келісімдер арқылы қарастырылғанын талап етіп отыр.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бүгінгі таңда көптеген қазақстандықтар түрлі әлеуметтік себептерге байланысты шетелге заңсыз еңбек етуге шығуда. Отбасының қажеттіліктері, қаражат жетіспеушілігі және арзан жұмыс күші сияқты факторлар азаматтарды өз елінен тыс жерде еңбек етуге мәжбүрлейді. Соның ішінде Оңтүстік Кореяға заңсыз еңбек етуге баратын отандастарымыздың саны үнемі артып келеді. Алайда заңсыз еңбек етуге тәуекел ету ұтымды шешім емес, өйткені бұл бірнеше әлеуметтік және құқықтық мәселелерді туындатады.

Зерттеу барысында анықталғандай, Оңтүстік Кореядағы қазақстандық заңсыз мигранттар жұмыс істейтін орындарда визалық, медициналық, адам құқықтары және еңбекақы мәселелерімен жиі бетпе-бет келеді. Қазақстан мен Корея арасында заңды еңбек етуге мүмкіндік беретін арнайы еңбек визасы қарастырылмаған. Көбі туристік немесе медициналық визамен кіріп, кейін заңсыз түрде ауыл шаруашылық, зауыт, фабрика, қонақ үй қызметі, тазалық немесе құрылыс саласында жұмыс істейді. Мұндай жағдайда заң бұзушылық орын алады, ал кейде жалған виза жасату қызметтерін пайдаланатындар саны да артуда. Визалық мәселелердің ушығуы екі ел арасындағы мемлекетаралық келісім арқылы ғана шешілуі мүмкін, яғни толық келісім мен шарттардың орындалуы арқылы ғана Қазақстан азаматтары заңды түрде еңбек етуге мүмкіндік алады.

Денсаулық сақтау мәселесіне келер болсақ, заңды құжаты жоқ азаматтар медициналық сақтандырудан тыс қалады. Жұмыс барысында жарақат алғанда немесе ауыр сырқатқа

шалдыққанда жұмыс беруші жауапкершіліктен қашуы мүмкін, ал кейде медициналық көмек алу мүмкіндігі мүлде болмауы ықтимал. Мысалы, Instagram желісіндегі qazaq.alliance.in_korea парақшасында Кореяда жұмыс істейтін қазақстандықтарға материалдық көмек қажеттілігі туралы хабарландырулар жиі жарияланады. Қаржылық немесе медициналық көмекке уақытында қол жеткізе алмай, мүгедек болып елге оралғандар туралы оқиғалар көп кездеседі. Сондай-ақ, заңсыз еңбек ететін азаматтардың өлімі жағдайында денесін елге қайтару мен құжаттарын рәсімдеу ұзақ және қымбат процесс болып табылады. Адам құқықтарының бұзылуы да маңызды мәселе болып отыр. БҰҰ мен ЕО заңнамасында заңсыз және заңды мигранттардың құқықтары қорғалатыны көрсетілген. Алайда заңсыз еңбек ететін азаматтар көбіне өз құқықтарын қорғауға немесе құқықтық органға жүгінуге қорқады, кейде бас тартуының себебі өз елге депортацияланудан қауіптену болып табылады. Сонымен қатар, заңсыз еңбек ететіндер көбіне орта және төмен білімді болғандықтан, қай органға жүгінуге керектігін білмейді, еңбек заңнамасынан хабарсыз және өз құқықтарын қорғай алмайды. Сұхбатқа қатысқан мигранттардың айтуынша, жұмыс берушілер заңсыз жұмысшылардың құқықтық сауатсыздығын пайдаланып, оларды арзан жұмыс күші ретінде қолдануға ыңғайлы деп санайды. Заңды жұмысшыларға қарағанда, сақтандыру мен салық төлемей, оларды еңбекке тарту тиімді болып отыр. Сонымен қатар, уақтылы еңбекақы төлемеу немесе жұмыс келісімін орындамау сияқты жағдайлар да кездеседі, бірақ мигранттар көбіне қорқытып немесе бопсалау арқылы өз талаптарын айта алмайды.

Заңсыз еңбек тек қаражат табудың ең оңай жолы ретінде қарастырылмауы керек. Құқықтық қорғалмағандық пен әлеуметтік қауіптерді ескере отырып, заңсыз еңбекке бармау маңызды. Әлемде заңсыз мигранттар санының өсуі басқа да әлеуметтік мәселелердің туындауына әкелуі мүмкін. Соңғы уақытта Қазақстан мен Корея арасында заңды еңбек визасын енгізу мәселесі қарастырылып, келісім күшіне енген жағдайда қазақстандықтар заңды еңбек ету мүмкіндігіне ие болады. Бұл әлеуметтік мәселелердің бірқатарын шешіп, медициналық көмекке, жоғары жалақы мен қауіпсіздікке қол жеткізуге мүмкіндік береді. Екі ел арасындағы талаптардың толық орындалуы маңызды, ал қазақстандықтар заңсыз еңбекке бармауы тиіс. Егер бағдарлама шарттары бұзылса, еңбек келісімдері өз жұмысын жалғастыра алмау қаупі бар. Дегенмен, келісім нәтижелі іске асқан жағдайда бұл екі ел үшін еңбек миграциясын тиімді ұйымдастырудың маңызды бастамасы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ракишова Б. «Оңтүстік Кореядағы қазақстандық заңсыз еңбек мигранттары». – Қазақстанның халықаралық қатынастар жөніндегі кеңесі (KCIR) – Нұрсұлтан қ., 2020. - б. 60.
2. *International Migration Statistics in 2021. [Electronic resource]. 2021. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://kostat.go.kr/boardDownload.es%3Fbid%3D11745%26list_no%3D419539%26seq%3D2&ved=2ahUKEwiIk-jfkJSNAxUsJBAIHYOVID4QFnoECBcQAO&usq=AOvVaw190meYmdL-ft65_nzqOEu0 (Accessed on 23.01.2024).*
3. *Boswell C., Straubhaar T. "The Illegal Employment of Foreign Workers: An Overview." January/February 2004, pp. 4-20. [Electronic resource]. 2024. URL https://www.researchgate.net/publication/47872117_The_illegal_employment_of_foreign_workers_An_overview (Accessed on 05.07.2024).*
4. *Castles S., Miller M. The Age of Migration: International Movements in the Modern World. – 6th ed. – January 2020. – 443 p.*
5. *Choi S. Governing Through Support: Migrant Women's Affective Labor and Government Services for Migrant Workers in South Korea // Asian Journal of Women's Studies. – 2019. – Pp. 352-374.*
6. *Chung, K. & Byun, J. Analysis on Low-Skilled Labor Migrants' Life in Korea: Focusing on the Role of Marital Status and Spouse's Residence in Korea. [Electronic resource]. 2015. URL https://www.researchgate.net/publication/305984432_Analysis_on_low-*

skilled labor migrants' life in Korea focusing on the role of marital status and spouse's residence in Korea (Accessed on 20.04.2025).

7. Қалиева Г.Б., Абаган А.Б., Мионг С. «Оңтүстік Кореядағы Орта Азиялық заңсыз еңбек мигранттарының мәселелері» - [электрондық ресурс]. - 2024. - URL: <https://bulletin-socpolit.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/521> (Қаралған күні: 04.04.2024).

8. Korea Immigration Service Statistics. Ministry of Justice. [Electronic resource]. 2018. - URL: https://www.immigration.go.kr/immigration_eng/1849/subview.do (Accessed on 21.10.2023).

9. Chosun Ilbo. “*화마서 한국인 10명 구한 불법체류자 추방 안된다*” [Electronic resource]. – 2020. – Available at: <https://www.chosun.com> (accessed on: 10.02.2023).

10. Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігінің ресми өкілінің брифингі, Астана, Ақпан 27, 2020. [электрондық ресурс] – 2020. – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa?lang=en> (Қаралған күні: 20. 02. 2025)

11. Migrant issues left off agenda in presidential race. [Electronic resource]. 2025. - URL: <https://www.koreatimes.co.kr/southkorea/20250527/south-koreas-presidential-race-overlooks-migrant-issues> (Accessed on 27.05.2025).

12. Қалиева Г. Кореядағы еңбек мигранттары мемлекетіміздің беделіне көлеңке түсірмесе екен // 7-su.kz. Jetisu желілік басылымы. - [Электрондық ресурс]. – 2024. – URL <https://7-su.kz/janalyqtar/kultobe/koreyaday-ebek-migrantтары-memleketmzd-bedelne-kleke-tsrnese-eken-20481/> (Қаралған күні 18.05.2025).

13. Lim T. South Korea as an Ordinary Country: A Comparative Inquiry into the Prospects for ‘Permanent’ Immigration to Korea // *Journal of Ethnic and Migration Studies*. – 2012. – Vol. 38, No. 3. – Pp. 507-528.

References:

1. Rakisheva B. *Illegal Immigration of Kazakhstan to South Korea*. Kazakhstan Council on International Relations (KCIR). Nur-Sultan, 2020, 60 p.

2. International Migration Statistics in 2021. [Electronic resource]. 2021. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://kostat.go.kr/boardDownload.es%3Fbid%3D11745%26list_no%3D419539%26seq%3D2&ved=2ahUKEwiIk-jfkJSNAxUsJBAIH0VID4QFnoECBcQAO&usq=AOvVawI90meYmdL-ft65_nzqOEu0 (Accessed on 23.01.2024).

3. Boswell C., Straubhaar T. “The Illegal Employment of Foreign Workers: An Overview.” *January/February 2004*, pp. 4-20. [Electronic resource]. 2024. URL https://www.researchgate.net/publication/47872117_The_illegal_employment_of_foreign_workers_An_overview (Accessed on 05.07.2024).

4. Castles S., Miller M. *The Age of Migration: International Movements in the Modern World*. – 6th ed. – January 2020. – 443 p.

5. Choi S. *Governing Through Support: Migrant Women’s Affective Labor and Government Services for Migrant Workers in South Korea* // *Asian Journal of Women’s Studies*. – 2019. – Pp. 352-374.

6. Chung, K. & Byun, J. *Analysis on Low-Skilled Labor Migrants’ Life in Korea: Focusing on the Role of Marital Status and Spouse’s Residence in Korea*. [Electronic resource]. 2015. URL https://www.researchgate.net/publication/305984432_Analysis_on_low-skilled_labor_migrants'_life_in_Korea_focusing_on_the_role_of_marital_status_and_spouse's_residence_in_Korea (Accessed on 20.04.2025).

7. Kalieva G., Abagan A. *The Problem of Illegal Labor Migrants from Central Asia in South Korea* // *Bulletin of Abai KazNPU. Series of Sociological and Political Sciences*. – 2024. – No. 1 (March). – Pp. 24-36. – [Electronic resource]. – Available at: <https://bulletin-socpolit.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/521> (accessed on: 04.04.2024).

8. Korea Immigration Service Statistics. Ministry of Justice. [Electronic resource]. 2018. - URL: https://www.immigration.go.kr/immigration_eng/1849/subview.do (Accessed on 21.10.2023).

9. Chosun Ilbo. “*화마서 한국인 10명 구한 불법체류자 추방 안된다*” [Electronic resource]. – 2020. – Available at: <https://www.chosun.com> (accessed on: 10.02.2023).

10. Qazaqstan Respublikasynyn Syrtqy ister ministriginin resmi ukilinin brifingi, Astana, Aqpan 27, 2020. [elektrondyq resurs] – 2020. – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa?lang=en> (Qaralghan kuni: 20. 02. 2023) 20. 02. 2025)

11. Migrant issues left off agenda in presidential race. [Electronic resource]. 2025. - URL: <https://www.koreatimes.co.kr/southkorea/20250527/south-koreas-presidential-race-overlooks-migrant-issues> (Accessed on 27.05.2025).

12. Qalieva G. Koreyadagy enbek migranttary memleketimizdin bedeline kolenke tusirmese eken // 7-su.kz. Jetisu zhelilik basylymy. - [Elektrondyq resurs]. – 2024. – URL <https://7-su.kz/janalyqtar/kultobe/koreyaday-ebek-migranttary-memleketmzd-bedelne-keleke-tusirmese-eken-20481/> (Qaralghan kuni:18.05.2025).

13. Lim T. South Korea as an Ordinary Country: A Comparative Inquiry into the Prospects for ‘Permanent’ Immigration to Korea // *Journal of Ethnic and Migration Studies*. – 2012. – Vol. 38, No. 3. – Pp. 507-528.